

13. Busel V. T. (Eds.). (2005). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy (z dod. i dopov.)* [Great interpretative dictionary of contemporary Ukrainian language (with additional materials)]. K.: Irpin: VTF "Perun" [in Ukrainian].

14. Hladun Z. *Administratyvne pravo Ukrainy: navchalnyi posibnyk – dovidnyk dlia pidhotovky do ispytu* [Administrative law of Ukraine: a study guide - a guide for exam preparation] Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 22.09.2019

УДК 342.9 – 021.161

DOI <https://doi.org/10.36550/2522-9230.2019.7.20>

Мазурик Наталія Ігорівна,
головний спеціаліст

Київського апеляційного суду

e-mail: hrechserge@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-1134-3168>

ДОСТУПНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОГО ЗАХИСТУ

Актуалізовано питання судової реформи в Україні в контексті доступності адміністративно-юрисдикційного захисту як цілісного механізму доступності адміністративного правосуддя та адміністративного оскарження. Підкреслюється проблематика незбалансованої уваги до системноутворюючих елементів доступності в адміністративно-правових відносинах та як наслідок вузьке бачення доступності адміністративно-юрисдикційного захисту. Визначено основні правові засади доступності. Акцентовано увагу на концептуальній природі сервісу владних органів.

Встановлено необхідність забезпечення доступності адміністративного оскарження та конкретно його процесуальної форми. Автор провів співставлення процедур адміністративного та судового оскарження на предмет переваг та недоліків. У статті висунуто гіпотезу, що становлення ідеї доступності захисту в рамках адміністративного оскарження є наступним кроком в удосконаленні загальнодержавного механізму захисту осіб у відносинах за участю владних суб'єктів.

Розкрито актуальне питання кореспондентності адміністративного оскарження сфері публічного адміністрування. Автор в рамках дослідження стверджує, що доступність адміністративно-юрисдикційного захисту не слід ототожнювати із фактичним доступом до правосуддя чи органу адміністративного оскарження, аргументуючи тим, що останнє має більш вузький предмет. Наголошено на доцільності розмежування елементів категоріального базису «доступу» та «доступності». Узагальнено бачення системного підходу до розуміння питання доступності в поєднанні доступності права на суд та доступності звернення до належної публічної інстанції за адміністративним оскарженням.

Ключові слова: доступність, адміністративно-юрисдикційний захист, суб'єкти владних повноважень, правосуддя, адміністративне оскарження, процесуальна форма, правовий захист.

Mazuryk N. THE ACCESSIBILITY OF JURISDICTIONAL PROTECTION IN PUBLIC RELATIONS

The issue of judicial reform in Ukraine in the context of the availability of administrative and judicial protection as a holistic mechanism of accessibility of administrative justice and administrative appeal has been updated. The problems of unbalanced attention to system-forming elements of accessibility in administrative-legal relations and as a consequence of the narrow vision of the accessibility of administrative-jurisdictional protection are emphasized. The basic legal principles of accessibility are identified. The conceptual nature of the service of authorities is emphasized.

The necessity to ensure the accessibility of the administrative appeal and specifically its procedural form was established. The author made comparisons of the procedures of administrative and judicial appeal against the advantages and disadvantages. The article hypothesizes that the emergence of the idea of accessibility of protection within the framework of administrative appeals is the next step in the improvement of the national mechanism of protection of persons in relations involving the authorities.

The urgent issue of correspondence of administrative appeal in the sphere of public administration is revealed. As part of the study, the author argues that the availability of administrative and jurisdictional protection should not be equated with actual access to a justice or administrative body, arguing that the latter has a narrower scope. It is emphasized that it is appropriate to distinguish between the elements of the categorical basis of "access" and "accessibility". Generalized vision of a systematic approach to understanding the issue of accessibility in the combination of the availability of the right to a court and the availability of appeal to a proper public authority on administrative appeal.

Key words: accessibility, administrative and jurisdictional protection, subjects of authority, justice, administrative appeal, procedural form, legal protection.

Постановка проблеми. Питання судової реформи в Україні неодноразово було предметом загальнодержавного дискусю. З історичної точки зору, формування концепції судової гілки влади відбивались чималими системними інституційними, організаційними реформами, які були спрямовані на

підвищення ефективності роботи суддів, справедливості вирішення спорів, судоустрою, кваліфікації та добору суддів. Зазначені реформи продовжуються і сьогодні. Україна є однією із найбільших за територією і водночас однією із найбідніших країн Європи, де чітко прослідковується соціальний контраст осіб з високим доходом та бідного населення. Більше того, сучасні процеси урбанізації, динаміка яких активно спостерігається в останні роки, вносить суттєвий дисбаланс в діяльність державних органів, їх організаційний та функціональний устрій. Іншою важливою особливістю, яка впливає на соціально-економічне та правове становище громадян, є фактична неможливість функціонування державних інституцій на тимчасово окупованих територіях.

На перший погляд, здається що проблеми перераховані вище, не мають відношення до правового захисту, проте це зовсім не так. Отримання справедливого рішення передуює фактичному поданню скарги особи до публічної інституції чи органу правосуддя з усіма організаційними, фінансовими, правовими, технічними перешкодами. Насправді, об'єктивно існує певний процес, який передуює фактичному розгляду скарги по суті. Пошук особою юридичного супроводу, написання позовної заяви (скарги), встановлення належної інстанції, сплата судового збору завершує подання правової скарги, яку орган чи суд задовольняє. Чинник легкості, простоти, уніфікованості процедур попередньої реалізації права на правовий захист оцінюється такою категорією як «доступність захисту», яка вміщує вивчення системи проблемних чинників, бюрократичних перешкод, труднощів, з якими стикаються особи при реалізації свого права на захист.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальність адміністративно-правового підходу вивчення питання доступності захисту в адміністративно-юрисдикційному процесі обумовлюється наступним. У першу чергу очевидно те, що природа самої проблеми доступності має організаційну, управлінську, фінансово-технічну природу, і проявляється у негативному зобов'язанні держави забезпечити максимальну доступність до правового захисту. З цього випливає ряд обов'язків, які кореспондуються із діяльністю державних органів, їх посадових осіб, ліквідацією перешкод, які виникають об'єктивно, протидія корупції тощо. До того ж, наразі представниками вітчизняної науки адміністративного права (М. Підвальна, Н.Деркач, І.Колеснікова, Ю.Марат, Н.Грень, С.Шевчук, О.Капля) більшою мірою акцент поставлений на доступності адміністративного судочинства. Втім, жодним чином питання доступності права на досудове оскарження дій та рішень владних осіб не знайшло свого відображення на теренах правової доктрини. Констатується, що таким чином сформувалася проблема незбалансованої уваги до обох системноутворюючих елементів доступності в адміністративно-правових відносинах. Як результат, доступність адміністративно-юрисдикційного захисту розглядається у вузькому підході.

Мета статті – обґрунтувати широкий підхід до питання доступності адміністративно-юрисдикційного захисту та з'ясувати його предмет.

Виклад основного матеріалу дослідження. На відміну від інших предметів адміністративно-правового пізнання, питання *доступності* буде актуальним у будь-який період та на будь-якому етапі судової чи адміністративної реформи оскільки цьому передуює чисельна кількість суб'єктивних та об'єктивних локальних і загальнодержавних чинників: рівень правової освіти та поінформованості; фінансове становище та рівень достатку; належність, простота процедур подання оскарження; ефективність та дієвість органів юрисдикційного захисту (швидкість розгляду звернень, чинник прийнятності скарги, незалежності, об'єктивності та самокритичності адміністративної інстанції); збалансованість строків судового процесу та строків позовної давності; дієвість та ефективність виконання рішень на користь недержавних осіб у адміністративних правовідносинах; збалансованість територіального устрою судових установ; визначеність адміністративно-правових процедур звернення.

Закон України «Про судоустрій та статус суддів» містить деякі положення, які стосуються доступності вітчизняного правосуддя. *По-перше*, ч. 3 ст. 7 Закону встановлено, що доступність правосуддя для кожної особи забезпечується відповідно до Конституції України та в порядку, встановленому законами України [9]. *По-друге*, необхідність забезпечення доступності правосуддя визначено як правову підставу для утворення чи ліквідації суду (ч. 4 ст. 19 Закону), що, без сумніву, є позитивним чинником, оскільки, за таких умов держава, наприклад, може переглянути політику територіальної організації судової системи. *По-третьє*, вільний доступ особи до судового рішення (ч. 1 ст. 11 Закону) частково належить до елементів доступності, тому що особа може публічно якнайшвидше з'ясувати для себе результати вирішення свого спору і в подальшому формувати політику захисту у судах вищого рівня. З іншого боку, аналіз аналогічних рішень, дасть можливість недопустити процедурних помилок, належним чином зібрати докази тощо¹. *По-четверте*, особливо важливим є встановлення дисциплінарної відповідальності судді у випадку незаконної відмови в доступі до правосуддя (у тому числі незаконна відмова в розгляді позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги тощо) або інше істотне порушення норм процесуального права під час здійснення правосуддя, що унеможливило реалізацію учасниками судового процесу наданих їм процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків або призвело до порушення правил щодо юрисдикції або складу суду (пп. а) п. 1 ч. 1 ст. 6 Закону) [9].

Якщо відштовхуватись від загальної ідеї публічного адміністрування, то необхідно зазначити, що

¹ Досить позитивним в даному випадку слід відмітити на законодавчому рівні врегулювання відносин доступу до судових рішень Законом України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 № 3262-IV

його завдання кореспондується із задоволенням потребностей осіб, які забезпечують існування влади шляхом сплати податків, зборів та інших платежів. При цьому, не контрольна функція є ключовою в діяльності органів влади, а *сервісна*. Тому механізм звернення до публічного органу має концептуальну природу сервісу.

Термін «сервіс» походить від англ. *service* та означає: (побутовий) обслуговування, обслуга, послуги [2]; обслуговування населення, забезпечення його побутових потреб [10]. Сервіс – це ідеологія, що пронизує усю сферу публічного урядування. Чим більш доступною та зручною для громадянина є можливість взаємодії в органах влади, тим більший соціальний ефект прослідковується в існуванні держави. Тому, зручність полягає не тільки у наданні послуг, а й у відстоюванні прав.

Таким чином, оскарження управлінських рішень державних органів має буди сервісним, втім потрібно вживати заходи недопущення зловживання правом на оскарження.

Впровадження сервісного підходу необхідне не тільки в рамках процедур надання послуг, але й в системі оскарження дій та рішень органів влади, оскільки це сприятиме: по-перше, формуванню сприятливого клімату в системі публічного самоврядування; по-друге, підвищенню правової та управлінської культури державних службовців; по-третє, стимулюванню добросовісності виконання службових обов'язків; по-четверте, забезпеченню надання якісних попередніх консультацій; по-п'яте, врегулюванню конфліктів у досудовому порядку; по-шосте, зменшенню корупційних проявів та халатного відношення до своїх посадових обов'язків; по-шосте, розвитку зворотного зв'язку як елементу демократизації державної влади; по-сьоме, підвищенню довіри до державницького апарату.

О. Циганов досить чітко відмітив, що адміністративне оскарження – це оскарження в межах органів публічної влади адміністративних актів, а також процедурних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень безпосередньо до них самих або до адміністративних органів, які є вищими в системі ієрархічного підпорядкування, чи до спеціально створених апеляційних підрозділів [11, с. 208]. Цілком очевидно, що оскарження публічно-владної діяльності має індивідуальний характер, тобто підставою подання скарги є доводи вважати, що дії, рішення, акти суб'єктів владних повноважень призвели до порушення прав, свобод та інтересів суб'єкта оскарження. Таким чином, механізм публічного оскарження повинен бути максимально простим, зручним, економним, а також не повинен містити бюрократичні процедури надмірного обтяження, які наприклад стосуються процесуальної форми.

Доступність адміністративного оскарження більшою мірою характеризується простотою, зрозумілістю *процесуальної форми*. Слід погодитись із Д.Лученко про те, що процесуальна форма оскарження має створювати максимально простий і зручний для сторін процесу порядок їх участі у провадженні справи, а з іншого – обумовлює, що досягнення процесуальних цілей відбуватиметься у найменш витратний, економічно обгрунтований спосіб [5, с.212.]

Концентрованою формою оскарження згідно з Законом України «Про звернення громадян» виступає скарга. Положення щодо обов'язку органів державної влади і місцевого самоврядування об'єктивно, всебічно і вчасно перевіряти заяви чи скарги, скасовувати або змінювати оскаржувані рішення, невідкладно вживати заходів до припинення неправомірних дій, виявляти, усувати причини та умови, які сприяли порушенням тощо (ст. 19) [8] – є свого роду імперативною настановою у прийнятті до розгляду скарг громадян.

Скарга, на відміну від позову до суду, має інший механізм та зміст доступності, який пов'язаний із природою адміністративного оскарження. У першу чергу звертається увага на універсальний характер позову до суду, яким може бути охоплений більш широкий предмет оскарження. Натомість, у літературі зазначається і те, що адміністративний порядок оскарження має такі переваги як дешевизна і оперативність, доступність, простота реалізації, оцінка з позицій не лише законності, але й доцільності [4, с.84].

Процедури адміністративного оскарження кореспондентні сфері публічного адміністрування. Наприклад, згідно з пп.14.1.7 ст. 14 Податкового кодексу України, оскарження рішень контролюючих органів про визначення сум грошового зобов'язання платника податків або будь-якого рішення контролюючого органу в порядку і строки, здійснюється за процедурами адміністративного оскарження, визначеному в Податковому кодексі України [7]. По причині неуніфікованого нормативного регулювання процедур адміністративного оскарження впливають різні процесуальні особливості, які суттєво впливають на доступність звернення.

Категорія «доступність» має надгалузеве, міжгалузеве, міждисциплінарне призначення. Слід погодитись із думкою М.Підвальної, яка вважає, що принцип доступності до правосуддя є міжгалузевим принципом, який розповсюджує свою дію на усі види судочинства, в тому числі і на адміністративне. Завдяки йому особа може безперешкодно звернутися до суду за захистом своїх прав та отримати судовий захист [6, с. 392].

Доступність адміністративного правосуддя як компонентна складова доступності адміністративно-юрисдикційного захисту не є новацією національної правової системи. Факт наявності доступу до правосуддя вже закладено в систему принципів реалізації права на судовий захист. Отже, якщо доступність правосуддя є елементом механізму реалізації права на судовий захист, то доступ до адміністративного оскарження рішень суб'єктів владних повноважень – це складова механізму права на попередню скаргу та правомірною очікування справедливого реагування на неї. У сукупності названі елементи утворюють єдиний

механізм доступності права на захист, необхідність якого особливим чином наглядно демонструється у відносинах адміністративного права.

Важливим аспектом у вивченні предмету доступності адміністративно-юрисдикційного захисту є розмежування понять «доступ» та «доступність».

Концептуально важливу формулу доступності було сформульовано Європейським судом з прав людини у справі Голдер (Golder) проти Сполученого Королівства. Так, у Справі № 4451/70 від 21 лютого 1975 року Суд визначив що доступність правосуддя є сукупністю об'єктивних умов при яких особа може скористатися своїм правом на суд. Так зване «право на суд» міркується Судом у розумінні реалізації статті 6 Конвенції про захист прав та основоположних свобод (право на справедливий суд) та забезпечується виконанням наступних критеріїв: можливість ініціювання судового процесу; судова інституція встановлена відповідно до закону і має широку компетенцію розгляду конкретної справи; рішення, ухвалене судом має виконуватись, оскільки особа розраховує не тільки на скасування самого рішення, а й ліквідацію негативних наслідків, у разі прийняття рішення на свою користь; особа має фактичний доступ до суду [1].

Натомість, некоректним слід вважати твердження, наприклад, О.Каплі, що «...теоретичні та практичні здобутки щодо реалізації права на судовий захист крізь призму принципів доступності правосуддя або принципу доступу до суду, надають можливість сформулювати позицію, що ці поняття мають дуже умовну відмінність, яка здебільше побудована на певних наукових підходах [3]». За даної ідеї нівелюється значимість інших елементів доступності, які можуть суттєво впливати на можливість отримання судового захисту.

Висновки. Отже, доступність адміністративно-юрисдикційного захисту не слід отожденовати із фактичним доступом до суду чи органу адміністративного оскарження. Доступність має значно ширший предмет, який охоплюється за своєю природою створенням та виконанням правових та організаційних вимог задля забезпечення реалізації права на захист в публічних правовідносинах.

Під поняттям доступності адміністративно-юрисдикційного захисту необхідно розуміти сукупність правових та організаційних чинників об'єктивного та суб'єктивного походження, які у системній взаємодії створюють належні умови для реалізації особою права на захист у відносинах із суб'єктами владних повноважень шляхом адміністративного оскарження або звернення до суду.

Становлення доступності захисту в рамках адміністративного оскарження є наступним кроком в удосконаленні загальнодержавного механізму захисту осіб у відносинах за участю владних суб'єктів.

Системний підхід до розуміння питання доступності, повинен полягати в поєднанні доступності права на суд та доступності звернення до належної публічної інстанції за адміністративним оскарженням. Між іншим, це проявляється у практичному ефекті, а саме: розвантаженні судової системи; розв'язанні конфліктних ситуацій у спрощеній процедурі; уніфікації процесуальної форми оскарження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Голдер (Golder) проти Об'єданого Королівства : Справа; Рада Європи від 21.02.1975 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/980_086. (дата звернення: 10.09.2019).
2. Інтернет-словopedia : словник синонімів URL: <http://slovopedia.org.ua/41/53409/272936.html>. (дата звернення: 10.09.2019).
3. Капля О. М. Доступність судового захисту як принцип адміністративного судочинства України. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2017. № 2. С. 57–65.
4. Лошицький М. В. Адміністративне оскарження як форма захисту прав громадян у діяльності правоохоронних органів. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2012. №636. С.83–87.
5. Лученко Д. В. Інститут оскарження в адміністративному праві : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 457 с.
6. Підвальна М. З. Проблеми забезпечення доступу до адміністративного суду. *Університетські наукові записки*. 2013. № 3. С. 380–395.
7. Податковий кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>. (дата звернення: 10.09.2019).
8. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/393/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 10.09.2019).
9. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1402-19>. (дата звернення: 10.09.2019).
10. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. К. : Наукова думка, 1970–1980. Т. 9. С. 129.
11. Циганов О. Г. Адміністративне оскарження як важливий засіб забезпечення законності при наданні адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені ЕО Дідоренка*. 2016. №. 1. С. 207–216.

REFERENCES:

1. Holder (Golder) proty Ob'yednanoho Korolivstva : Sprava [«Golder (Golder) against the United Kingdom:» : Case]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/go/980_086 [in Ukrainian].
2. Internet-slovediya : slovnyk synonymiv [Internet Word Speech: a dictionary of synonyms]. Retrieved from <http://slovedia.org.ua/41/53409/272936.html> [in Ukrainian].
3. Kaplya, O. (2017). Dostupnist' sudovoho zakhystu yak pryntsyyp administratyvnoho sudochynstva Ukrayiny. *Visnyk Penitentsiarnoyi asotsiatsiyi Ukrayiny – Bulletin of the Penitentiary Association of Ukraine*, 2, 57-65 [in Ukrainian].
4. Loshitsky, M. (2012). Administratyvne oskarzhennya yak forma zakhystu prav hromadyan u diyal'nosti pravookhoronnykh orhaniv. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu – Scientific Bulletin of the Chernivtsi University*, 636, 83-87 [in Ukrainian].
5. Luchenko, D. (2017). Instytut oskarzhennya v administratyvnomu pravi [Institute of Appeal in Administrative Law] (*Extended abstract of Candidate's thesis*). Kharkiv [in Ukrainian].
6. Pidvalna, M. (2013). roblemy zabezpechennya dostupu do administratyvnoho sudu. *Universytet-s'ki naukovi zapysky – University scientific notes*, 3, 380-395. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2013_3_54
7. Podatkovyy kodeks Ukrayiny : Zakon Ukrayiny [«Tax Code of Ukraine» : Law of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> [in Ukrainian].
8. Pro zvernennya hromadyan : Zakon Ukrayiny [«On Public Appeals» : Law Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/393/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
9. Pro sudoustriy i status suddiv : Zakon Ukrayiny [«On the Judiciary and Status of Judges» : Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1402-19> [in Ukrainian].
10. Bilodid, I. (Ed.). (1980). Slovnyk ukrayins'koyi movy (Vol. 9). Kyiv: Scientific thought [in Ukrainian].
11. Tsiganov, O. (2016). Administratyvne oskarzhennya yak vazhlyvyi zasib zabezpechennya zakonnosti pry nadanni administratyvnykh posluh u sferi pravookhoronnoyi diyal'nosti. *Visnyk Luhans'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni EO Didorenka – Bulletin of Lugansk State University of Internal Affairs named after EA Didorenko*, 1, 207-216 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 23.09.2019

УДК 351.743

DOI <https://doi.org/10.36550/2522-9230.2019.7.21>

Неборський Євген Аркадійович,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

e-mail: iurnikus@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-6783-2958>

ДОСВІД США ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ

У статті досліджено функціонування суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері містобудування. Зосереджено увагу на аналізі вітчизняного законодавства з приводу визначення поняття «суб'єкт містобудування», «управління у сфері містобудування». Зазначено, що сьогодні функціонування суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері містобудування здійснюється з приводу реалізації наступних напрямів, пов'язаних з: 1) плануванням територій на державному, регіональному та місцевому рівнях; 2) моніторингом стану розроблення та реалізації містобудівної документації на всіх рівнях; 3) визначенням державних інтересів для їх врахування під час розроблення містобудівної документації; 4) проведенням ліцензування і професійної атестації; 5) розробленням і затвердженням будівельних норм, державних стандартів і правил, запровадженням одночасної дії міжнародних кодів та стандартів; 6) контролем за дотриманням законодавства у сфері містобудівної діяльності тощо.

Проаналізовано окремі напрями діяльності Міністерства житлового будівництва і міського розвитку США, Корпус військових інженерів, Асоціація американських генеральних підрядчиків, Асоціація американських субпідрядчиків, Асоціація американських архітекторів, Американське товариство інженерів цивільного будівництва.

Підкреслено дуальність нормативно-правового регулювання містобудування як на федеральному, так і на регіональному рівні. Визначено напрями становлення та розвитку будівельного законодавства в США на дві ланки: верхня ланка – нормативно-правова – складають закони і підзаконні акти; нижня ланка – нормативно-технічна – являє собою комплекс стандартів, технічних умов та методичної і довідкової інформації у будівництві.

Досліджено питання стандартизації та функціонування системи уповноважених контролюючих органів у США.

Ключові слова: будівництво, містобудування, суб'єкти містобудування, нагляд, контроль, стандартизація.